

Geen licht in de schaduwoorlog

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**24ste jaargang nummer 20
25 oktober 1969**

Hoofdredacteur: Casper Vogel

Redactieraad:

**mr. dr. M. Rood-de Boer, H. Mozes, mej. E. van
der Reijden, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof**

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen

Paulus Buyslaan 23, Amersfoort

Telefoon 03490-16474

Administratie, abonnementen en advertenties:

postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:

voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname

en de Antillen f 11,-

overige landen f 13,50

Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

**Pieter de Vink: De gekromde rug van de Griekse junta
(pag. 3)**

**Mr. M. G. Rood: Israël tegenover de Arabische
landen (1) (pag. 4)**

Dr. A. L. Constandse: Freud en de kunst (pag. 5)

P. Krug: György Bessenyei (pag. 6)

23.000 GULDEN krijgt de weduwe van Tai Khac Chuyen. Dat is in Zuid-Vietnam heel wat, maar ze kreeg het dan ook niet voor niks. Officieel heet het 'vermistengeld'; haar man wordt namelijk volgens een Amerikaans legercommuniqué sinds 20 juni 1969 vermist. Officieus wordt het door sommigen 'zwijggeld' genoemd, omdat Chuyen vrijwel zeker door een groep van zes Amerikaanse militairen is vermoord en in de Zuidchinese Zee gegooid. Bewezen is dat niet, en dat wordt het ook niet, want de beschuldiging van moord tegen de zes is ingetrokken. De Amerikaanse inlichtingendienst wilde namelijk niet als getuige à décharge optreden, in het belang van de nationale veiligheid. President Nixon heeft dat persoonlijk goedgevonden.

VANWAAR de weigering van de CIA? Chuyen werkte als tolk in dienst van de Amerikanen. Hij stond ter beschikking van de 'Groene Baretten', een legeronderdeel, dat in ons land misschien het best te vergelijken is met het 'Korps Commandotroepen'. Die Green Baretts zijn speciaal opgeleid en dus geschikt voor 'harde karweitjes'. Zo vonden ze bij een plotselinge overval op een Noordvietnamese basis in Cambodja tot hun verrassing hun eigen tolk Chuyen, gezellig pratend met hoge Noordvietnamezen. De CIA concludeerde hieruit dat Chuyen een dubbelagent was, en zou de Groene Baretten de keus hebben gelaten Chuyen te ontslaan, te arresteren of te doden. Dit is althans de lezing van de Amerikaanse journalist David Goralski, die veel van deze gebeurtenissen met zijn camera registreerde en zijn filmrolletjes in beslag zag nemen.

IN de Vietnamese Oorlog is zoiets een incident, en voor de Groene Baretten niet meer dan een routinekwestie. Robin Moore, de Amerikaan die een (ook verfilmde) best-seller schreef over de Groene Baretten heeft voor de tv verklaard dat hij tijdens zijn verblijf in Vietnam verscheidene van deze executies heeft meegemaakt. 'Moorden is hun vak... daar worden ze op getraind... en ze doen het goed'. Op een dag had Moore trouwens zelf een dubbelagent doodgeschoten, 'omdat het voor mij gemakkelijker was dan voor hen'.

ER is rond de zaak nog veel meer herrie geweest (onder meer heeft de reputatie van het

leger een flinke deuk gekregen) en uiteindelijk besliste de CIA, tot dan gehuld in stilzwijgen, dat geen van haar personeelsleden zou getuigen, waarop leger-staatssecretaris Resor de beschuldiging introk. Resor liet bij die gelegenheid wel blijken dat er sprake was van 'fundamentele schending van de legerbepalingen'.

ALS de dood van de Zuidvietnamees Chuyen deel zou uitmaken van de 'normale' dagelijkse oorlogvoering, zou Resors beslissing een groot schandaal zijn. De oorlog in Vietnam heeft tot nu toe aan meer dan 476.000 mensen het leven gekost (onder wie bijna 40.000 Amerikanen). Zulke getallen blijven even groot, maar ze zeggen pas iets als men er één mee vermenigvuldigt: telkens een mens. Aan beide zijden zijn, zoals in een oorlog helaas te doen gebruikelijk, de wredeste misdaden begaan. Als een van die 'fundamentele schendingen van de legerbepalingen' een aantoonbare oorlogsmisdaad zou zijn, behoort daar publiekelijk de consequentie van te worden getrokken. Dat is men verplicht aan de waarden die daar verdedigd worden.

MAAR de 'vermissing' van Chuyen hoort dan ook ergens anders thuis: in de schaduwoorlog die de strijd te velde begeleidt. Het werk van de geheime diensten, de spionnen, de verklikkers, de overlopers en de overhalers. De oorlog die niet op het slagveld wordt gestreden; het is het inferieure middel dat door het superieure doel wordt geheiligd. Hier mag de deur niet op een kier staan en worden pottenkijkers gestraft, 'in het belang van de nationale veiligheid'. Zelfs een besloten proces had de publieke aandacht gericht op de donkere hoekjes in de Vietnamese oorlog, al kòn men er dan niet in kijken. Het had het vermoeden gesterkt dat er altijd méér gebeurt dan uit de officiële legercommuniqués blijkt. Maar deze kant van de oorlog blijft altijd bedekt. Niet alleen in Vietnam, of in de VS, maar in ieder land. Voor de thuisblijvers moet de oorlog zijn masker van heroïsch bedrijf met eigen verschrikkingen en eigen romantiek ophouden. Wat er in werkelijkheid nog meer gebeurt, ook uit onze naam, gaat ons niet aan. Naar het schijnt in het belang van onze eigen veiligheid.

CV

KRITISCH ALLERLEI

Uiting van liefde

WIE het ergste vreest van 'verval van normen en waarden' onder de jonge mensen wacht een kleine verrassing. Het weekblad Margriet heeft een landelijk onderzoek laten doen naar de opvattingen die er leven over seksualiteit. En wat blijkt: 93% van de jongens en 91% van de meisjes ziet als hoogste doel van seksualiteit de 'uiting van liefde'. Zowel volwassenen als jongeren vinden dat meisjes eerder in het bezit van voorbehoedsmiddelen moeten zijn dan jongens. De pil is moreel aanvaard door 77% van de mannen en 70% van de vrouwen. Nog altijd 21 en 29% staan er ronduit afwijzend tegenover. Het valt daarbij op dat jongeren vrijwel dezelfde mening hebben als ouderen.

Meer dan 30% van alle ondervraagden staat nog steeds afwijzend tegenover homoseksualiteit. Ook hiervan wijkt de mening der jongeren vrijwel niet af. Veruit de meesten hebben bezwaar tegen buitenechtelijke omgang. Geen bezwaar heeft bijna niemand.

Verontrustend gegeven: nog steeds bijna de helft van de jongens en meisjes heeft bij de eerste coïtus géén voorbehoedsmiddel gebruikt. Dat is jammer en meestal dom. Maar het zal wel iets te maken hebben met die 'uiting van liefde', die volgens het onderzoek het ideaal is dat de meeste ouders hun kinderen voorhouden. Want te vaak nog houdt de voorlichting op bij het schilderen van een ideaal. En te vaak nog is dat vage ideaal mede-oorzaak van een heel andere werkelijkheid: ongewenste zwangerschap en 'gedwongen' huwelijk.

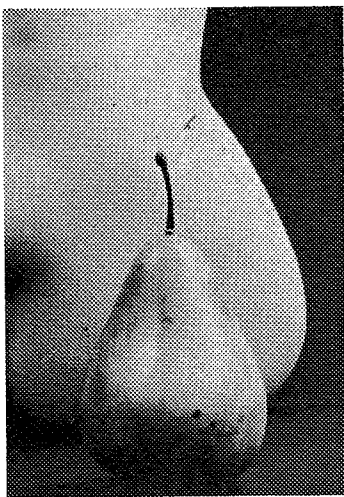
Onderwijsheid

ENKELE stellingen van Helge Bonset, leraar te Bilthoven, in diens zojuist verschenen boekje 'Nooit met je rug naar de klas' (Bezige Bij):

- Tonelen als aan onze universiteiten vallen binnen een jaar ook op onze scholen te verwachten.
- Ons Nederlandse onderwijssysteem is een burgerlijke afvalrace, waarbij de beste aanpassing aan schoolse normen het hoogst wordt gewaardeerd.
- De Mammoetwet is onderwijskundig, organisatorisch en rechtspositioneel een échec.
- Het is ondemocratisch te menen dat leerlingen in beginsel niet over alle onderwijszaken zouden kunnen meebeslissen.
- Ouders zijn niet zo conservatief als men denkt.
- De bestaande lerarenorganisaties ademen een verstikkende geest van achterlijkheid, oubolligheid en ranuncie.
- Seksuele activiteiten van scho-

lieren zijn even gezond als onder iedere andere bevolkingsgroep.

- Een groepering is rijp voor medebeslissingsrecht als ze het opeist.
- Als mensen over je acties zeggen dat ze het met je eens zijn, maar niet 'met de manier waarop', zijn ze het niet met je eens.

Pornogram

DE grammofoonplatenmaatschappij Phonogram heeft de plaat 'Je t'aime, moi non plus' uit de handel genomen. Reden: in diverse landen is de plaat verboden want menigeen heeft zich gestoten aan de geluiden die zangeres Jane Birkin (trouw terzijde gestaan door Serge Gainsbourg) aan de zwarte schijf toevertrouwde: gekreun, gehijg, zwaar geadem, afgewisseld met zinsneden als 'Viens entre mes reins'. Nu klinkt de Franse taal poëtisch en welluidend, maar als je dat vertaalt staat er in het Nederlands altijd nog 'Kom tussen mijn lendenen'. Men weet het: pornografie wordt in ons land in een vreemde taal nog altijd toegelaten. Omdat het allemaal in oer-Hollands zo plat klinkt?

Niettemin: hulde aan Phonogram, die zo attent op de binnenkomende klachten reageerde. Nadat er eerst 80.000 exemplaren van verkocht waren en de plaat op de hitlijsten al definitief was gaan zakken.

Dienstplicht meisjes

EEN dienstplicht voor meisjes is onontkoombaar, zegt dr. J. H. Baaij, directeur-geneesheer van het Centraal Ziekenhuis in Alkmaar. Anders loopt de zaak in de ziekenhuizen volledig vast. In een interview in het orgaan van het NVV, De Vakbeweging, heeft dr. Baaij gezegd het triest te vinden dat geen enkele politieke partij het aandurft om de meisjes-dienst-

plicht in haar programma op te nemen. Zo'n dienstplicht hoeft naar zijn mening overigens niet tot het werken in ziekenhuizen beperkt te blijven. In de hele sector van dienstverlening - bejaardentehuizen, verpleegtehuizen, openbare nutsbedrijven - is een groot gebrek aan gekwalificeerd personeel. Dr. Baaij heeft in minstens één opzicht gelijk. Veelvuldig wordt er in rapporten en nota's - vooral van de kant van de jongeren - gepleit voor een 'sociale dienstplicht' voor meisjes. Maar in Den Haag heeft nog steeds niemand de knuppel in het hoenderhok durven gooien.

Milieuverontreiniging

HET lijkt er in de Verenigde Staten op dat de strijd tegen de verontreiniging van het milieu eindelijk vorm gaat krijgen. Het Congres heeft als eerste stap een wet aangenomen die de zorg voor het leefklimaat tot bijzondere taak van de regering bestempelt. Bij die wet is een raad ingesteld die de hele problematiek van de milieu-verontreiniging gaat ordenen en prioriteiten moet vaststellen. De volgende stap is ook al gezet. Er is een wetsvoorstel ingediend dat de structuur van de regering zodanig moet herzien dat er een speciaal 'Ministerie voor het behoud van het milieu' kan ontstaan. Onder dat ministerie valt dan niet alleen de water- en luchtverontreiniging, maar ook recreatie, behoud van natuurschoon en bestrijding van geluidshinder. Het betekent in werkelijkheid nog allemaal niet zo heel veel concreets. Maar het zijn enkele stappen op de goede weg. En dat kunnen we in Nederland nog niet zeggen.

René de loodgieter

FRANKRIJK heeft ook zijn 'Lou de palingboer', nl. loodgieter René Rénaux. Zijn sekte heeft geen naam en hij beweert ook niet Christus te zijn, al spreekt men hem aan met Goddelijke Meester. Hij zegt, dat hij mensen kan gene-

zen sinds God hem - eerst sprekkende in een vlam, daarna in persoon en zonder vlam - is verschenen.

Zijn volgelingen ontdoen zich van televisie en kranten, bakken hun eigen brood en baren hun kinderen aan de voet van een eikeboom in het bos van Compiègne. Onder zijn discipelen zijn zigeuners, academici en, naar men zegt, ook priesters. Artsen zijn uit den boze, maar sinds een jonge vrouwelijke discipel gestorven is, heeft de politie een grondig onderzoek ingesteld. Daarbij bleek, dat er in verscheidene gezinnen kinderen gestorven waren zonder dat er ooit een arts bijgehaald was. 'De tijd van de vervolging is aangebroken', zeggen de getrouwen.

(Le Journal de Dimanche)

De drie van Breda

WAAROM ben ik voor vrijlating? Omdat ik het in strijd vind met de waardigheid van de mensen die tezamen het Nederlandse volk vormen, dit langzame proces van geestelijke desintegratie te voltrekken aan andere mensen. Want de drie in Breda blijven mensen, hoe diep gezonken ze ook mogen zijn. Een gevangenhouding die principieel geen enkele mogelijkheid tot vrijlating in zich houdt, is een onmenswaardige wijze van straffen. Let wel: onmenswaardig in de eerste plaats voor degene die deze straf voltrekt. Dat zijn wij allen tezamen.

(H. Singer-Dekker in Tijd en Taak)

Dag - afscheid

ze fluistert
morgen is er weer een dag
en Ik moet doen
alsof Ik dat geloof
en blij kan zijn
met zo'n herhaling
van vandaag

dan sterft ze weg
en draait haar zonnelicht
op bijna nul

ook Ik ben afgelopen
al is een kort kwartier
van levensuur vergaan

MARIS POLKEN

(Jeugdpagina van De Groene)

De gekromde rug van de Griekse junta

TOT grote woede van de Griekse vertegenwoordigers in de Raad van Europa heeft de Assemblée-rapporteur Van der Stoel, na indiening van zijn eerste rapport in januari van dit jaar, verzocht door te gaan met zijn werkzaamheden. Het resultaat is een tweede rapport, waarin Van der Stoel zo mogelijk nog overtuigender dan in zijn eerste verslag aantoonde dat de Griekse junta er niet over denkt haar 'revolutie' een democratisch slot te geven.

RONDUIT gevaarlijk noemt de Nederlandse volksvertegenwoordiger de politieke ontwikkelingen in Griekenland. De junta krijgt iets van het gedrag van een bange kat. Met gekromde rug en ontblote nagels reageert het regiem op het groeiende verzet tegen zijn politiek – een verzet dat niet langer uitsluitend van links komt, maar waaraan nu bijna het hele politieke kleurenscaal in Griekenland deelneemt. Van der Stoel constateert een verder afglijden naar de absoluut-totalitaire staatsvorm, een groeiende terreur... een situatie die kan leiden tot burgeroorlog, als er niet snel het een en ander verandert.

Wat nu betreft de mogelijkheden tot verandering in de Griekse politieke gang van zaken is de rapporteur enigszins optimistisch gestemd. Er is sprake van een groeiende eensgezindheid tussen de twee grootste politieke partijen in Griekenland: de Centruumpartij onder leiding van Mavros en de rechtse ERE-partij van de voormalige minister-president Kanellopoulos.

Als gevolg van de heilloze politiek van de kolonels hebben deze twee partijen, die elkaar altijd naar het politieke leven hebben gestaan, de handen ineens geslagen. Met name de ERE-partij heeft de junta lange tijd de hand boven het hoofd gehouden en, toen dat niet meer mogelijk bleek, alle mogelijke moeite gedaan een 'brug' te slaan tussen de junta en de Griekse politieke wereld. Maar de 'brugpolitiek' faalde, zoals het vooraanstaande partijlid Averoff toegeeft in een artikel in de Sunday Times (17 augustus), omdat het regiem weigerde te luisteren naar de kritiek van deze, nota bene politieke vrienden. Het isolement van de junta is daarmee een feit geworden. Volgens Van der Stoel zijn Centruumpartij en ERE-partij het eens geworden over de vorming van een overgangsregering, die binnen een jaar vrije verkiezingen zou moeten uitschrijven als eerste stap op weg naar democratisering van de Griekse samenleving.

Van der Stoel zou de vorming van een dergelijke overgangsregering toejuichen. Het verbond van Centrum en Rechts in Griekenland loochentstraf, volgens hem, het door de junta veel gehanteerde argument, dat het enige alternatief voor de huidige regering in Athene de totale chaos is. De rapporteur wijst er in zijn verslag ondubbelzinnig op dat ook Griekenlands militaire bondgenoten – met voorop de Verenigde Staten – veel meer belang hebben bij een Centrum-Rechts regering, die op vrije verkiezingen aanstuurt, dan bij een junta, die het land naar een burgeroorlog voert. Van der Stoel verwijt Washington een weifelende houding inzake de toestand in Athene en gebrek aan inzicht, omdat het al dan niet openlijk steunen van het militaire bewind het instandhouden van een schijnstabiliteit is in deze 'vooruitgeschoven NAVO-post'.

IN december komt het ministerscomité van de Raad van Europa bijeen. Punt op de agenda zal, evenals in mei van dit jaar, de door de assemblee geadviseerde schorsing van Griekenland zijn.

De vergadering in mei wenste geen beslissing te nemen. Er kwam een resolutie (13 voor, 2 tegen – Griekenland en Cyprus –, 3 onthoudingen – Zwitserland, Frankrijk, Turkije), waarin de ministers verklaarden op hun volgende bijeenkomst over een eventuele schorsing van Griekenland te zullen beslissen. Behalve het argument, dat het onderzoek van de commissie van de mensenrechten nog niet was voltooid, werd voor dit uitstel aangevoerd de overweging, dat de Griekse regering mogelijk in de tweede helft van 1969 wel ernst zou maken met de democratisering van haar bewind. Het was vooral de Britse minister van buitenlandse zaken Stewart die Athene deze 'laatste kans' wilde geven.

Welnu, het rapport-Van der Stoel toont aan dat Athene deze kans niet heeft willen grijpen. Te verwachten valt bovendien dat het rapport van de commissie voor de mensenrechten voor het regiem zeer bezwarende feiten zal bevatten. De ministerraad zal er niet meer onder uit kunnen. De houding van de Scandinavische landen, Italië en Nederland is bekend. De ministers van deze landen zullen, al dan niet met tegenzin, vóór schorsing stemmen. Wat de Bondsrepubliek met zijn stem zal doen is sinds de uitslag van de verkiezingen ook niet meer onzeker. De nieuwe premier, Willi Brandt, was in mei, toen hij nog minister van buitenlandse zaken was, voorstander van schorsing en toonde zich na afloop van het Griekenlanddebat zelfs teleurgesteld, dat de beslissing was uitgesteld. Stewart heeft aan zijn 'nee' tegen een schorsing in bedekte termen de voorwaarde van democratisering verbonden. De Britse minister zal zich in onmogelijke bochten moeten wringen om zijn verzet tegen schorsing in eigen land nog langer waar te kunnen maken. Maar, hoewel de kans op schorsing bepaald is toegenomen sinds mei, zeker is zij niet, omdat voor een dergelijk ingrijpend besluit een twee-derde meerderheid is vereist. Daarbij moet dan nog worden aangetekend, dat Athene als het dreigt op een schorsing uit te lopen mogelijk 'de eer aan zichzelf zal willen houden' en met veel tamtam nog voor december uit de Raad van Europa zal lopen, gepaard gaande met een anti-Europees propaganda-vuur in eigen land.

PIETER DE VINK

Radiolezingen

HILVERSUM I

Zondag, 26 oktober 1969: 9.45–10.00 uur: Mr. A. Stempels: 'Aandacht voor Humanitas'.

Zondag, 2 november 1969: 9.45–10.00 uur: 'Gesprek over de geestelijke volksgezondheid'.

HET is alweer najaar. Aan de temperatuur zou je het niet zeggen, want vandaag is het echt warm, met een heerlijk zacht windje. Onze schildpad is er helemaal door in de war gebracht. Een paar weken geleden en zelfs in augustus al, toen het zo koud was, zat hij als een zielig, koud steenklompje in zijn doos, wou haast niet door de kamer lopen en at alleen maar, als ik hem voerde en dan nog traag, maar nu tippelt hij weer door 't hele huis, op hoge poten van joechei 't is lente. Weet hij veel van seizoenen, als de verwarming brandt, is het voor hem weer zomer. Wat hij niet zien kan, is, dat de bladeren van de wingerd tegen de huizen aan de overkant zich niet door het zonnetje en de warmte laten misleiden en gewoon aan 't verkleuren zijn, zoals dit bij de tijd van 't jaar past. Straks krijgt onze oude poes het er weer druk mee, want die heeft zichzelf aangesteld als opper-blaadjesvanger. Alle afgewaaid bladeren, die op het balkon terechtkomen, moeten opgevangen worden en naar binnen gebracht. Met het klimmen der jaren is het aantal dorre bladeren in huis wel minder geworden.

Oude bezems vegen niet zo schoon meer. Toch is het belangrijk werk blijkbaar, want als de balcondeur dicht is, miauw't ze van de zenuwen, dat er zoveel blaadjes onopgevangen buiten moeten blijven liggen. Sommige mensen hebben het ook moeilijk in 't najaar. 'Dat is het vallen van de bladeren', zegt men dan. Niet gevaarlijk doorgaan, alleen wel eens vreemd.

Een tijdje geleden werd er gebeld. 't Was nog voor tienens 's morgens, ik was me net aan 't aankleden, want ik moest weg, ik had een afspraak.

Er kwam een mevrouw naar boven, die we wel kenden, maar die nog nooit bij ons binnen was geweest. Ik zei haar eerlijk, dat bezoek me op dat moment niet zo heel erg gelegen kwam en dat begreep ze wel. Ze had me alleen maar heel even iets te vragen. Dat was inderdaad snel gebeurd, maar net toen ze op het punt stond te vertrekken, kwam een van mijn dochters haar kamer uit. Die was die ochtend thuisgebleven met kooris, een griepje waarschijnlijk, en was nu op weg naar de badkamer om aspirine in te nemen. De mevrouw raakte met haar in gesprek en besloot haar gezelschap te houden tijdens mijn afwezigheid. Ik ving de verschrikte en smekende blikken van mijn dochter op, maar wat moest ik, ik kon haar toch niet wegsturen!

Toen ik wegging, was mijn dochter nog steeds in de badkamer en al haar lakens en dekens hingen al over 't balkon om te luchten. Een beetje voortvarend, vond ik, maar niet onaardig. Bij mijn thuiskomst lag de zieke klapper-tandend en helemaal overstuur in bed, met de balcondeur nog open en de halve inventaris van haar kamer buiten. Twee uur lang had de beurt van haar kamer geduurd en terwijl zij al die tijd op een stoel in de huiskamer had zitten verlangen naar haar bed, had de mevrouw al haar kasten gereorganiseerd. Een plastic zak met afgedankte kleren, die ik zolang onder in een kast had neergezet, had de mevrouw weer leeggehaald en de kleren, waarvan zij vond, dat we ze nog best konden dragen, had ze weer in de kasten teruggehangen, terwijl ze andere dingen erin gestopt had, die ze niet mooi vond. Dagenlang dwarrelden er zwarte vlokken door onze thee, want de mevrouw had mijn metalen theepot van binnen proberen schoon te krabben.

Ook had ze wasgoed mee naar huis genomen om te wassen. Ik had het kunnen weten: het vallen van de bladeren. Of eigenlijk, het kleuren alleen nog maar, want gevallen is er nog niet veel. Maar als dit het kleuren was, wat moet het vallen dan wel zijn. Ik moet er niet aan denken, hoe ik mijn huis dan aangetroffen had.

Israël tegenover de Arabische landen (1)

DE oproep in het hoofdartikel van Mens en Wereld 17 ('Het gevaar van onze bewegendeheid') om genuanceerd en niet te emotioneel over bepaalde problemen te denken is ongetwijfeld verstandig. Hoewel ervan overtuigd dat er in de wereld weinig duidelijke zwart-wit situaties zijn (anders dan in TV-programma's als Batman of Dubbelspion) meen ik toch dat er een tijd voor nuanceren is en een tijd voor (eventueel ongenueanceerd) partij kiezen. Humanisten dienen zo enigszins mogelijk redelijk te denken en te handelen. Maar humanisten zijn, in al hun streven om zich redelijk te verantwoorden ook gewone mensen. En gewone mensen mogen ook emotioneel reageren in zaken waarover men nauwelijks niet-emotioneel kan denken. 'Het gevaar van onze bewegendeheid' gaf mij aanleiding dit stuk ter plaatsing te sturen. Het werd twee jaar geleden (kort na de juni-oorlog) door mij over het Midden-Oosten voor het hoofdbestuur geschreven. Het andere, toen door Roethof geschreven, stuk is al geruime tijd geleden in Mens & Wereld afgedrukt. Hoewel de gegevens dus twee jaar oud zijn, meen ik dat het probleem nog even actueel is.

Rd.

HET gaat om zeven landen, nl. zes Arabische en Israël. Vier van deze Arabische landen hebben een gemeenschappelijke grens met Israël; omringen het in feite. Het zijn Egypte, Jordanië, Syrië en Libanon. De twee andere, Saoedi-Arabië en Irak, liggen buiten deze eerste ring. De bevolking van Egypte telt 28 miljoen inwoners, die van Syrië 5,5 miljoen. Jordanië en Libanon hebben elk 1,9 miljoen mensen. Saoedi-Arabië en Irak tenslotte zijn bevolkt door elk 7 miljoen inwoners. Israël daartegenover heeft een bevolking van 2,5 miljoen mensen.

Volgens westerse gegevens was de troepensterkte der zes Arabische landen aan de vooravond van het uitbreken van deze laatste oorlog $\pm$ 615.000 man. De bewapening in tanks en vliegtuigen zou in totaal $\pm$ 2600 tanks en 800 vliegtuigen hebben belopen. (De sedert 1954 door de Sovjet-Unie bewapende landen Egypte en Syrië namen daarvan het leeuwendeel voor hun rekening, t.w. 2250 tanks en 650 vliegtuigen). Israël had een troepensterkte van 290.000 man, beschikte over 800 tanks en kon 350 vliegtuigen in de lucht brengen.

Saoedi-Arabië en Jordanië zijn feodaal geregeerde koninkrijken, Syrië, Egypte en Irak republieken van een modernere signatuur. Libanon is het meest westerse land en ook het enige niet echt arme van de zes. Welke risico's oorlog voeren voor b.v. een land als Egypte inhoudt, kan blijken uit de volgende cijfers. Het voorziet voor 50% in zijn eigen voedselbehoefte (in 1953 nog 77%) en is voor de andere helft dus aangewezen op import. Zijn belangrijkste deviezenbronnen om deze import mee te kunnen betalen, werden gevormd door de inkomsten uit het Suez-kanaal ($\pm$ \$ 200 miljoen per jaar) en uit toerisme (\$ 80 miljoen).

Hoe begon het?

DE joodse immigratie begon rond 1900-1910, voornamelijk onder druk van pogroms in Rusland, later in Polen en Duitsland. Sterke stimulansen na de Eerste Wereldoorlog: de Balfour-declaratie (2 november 1917) en het nationaal-socialisme in Duitsland. Aantekening verdient dat de immigranten de grond kochten, c.q. deden kopen, van Arabische grondbezitters. Met het oog op het aflopen van het Engelse bestuur over Palestina hielden een speciale en een gewone zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zich in 1947 met de kwestie bezig. Op voorstel van de speciale Palestina-commissie van de VN werd op 29 no-

vember 1947 een verdelingsplan voor Palestina aangenomen door de Algemene Vergadering. Het plan werd door de joden aanvaard, door de Arabieren verworpen.

Direkt na 15 mei 1948, toen het Engelse bestuur eindigde en de staat Israël werd uitgeroepen, vielen de Arabische landen deze nieuwe staat aan. De Veiligheidsraad wist op 11 juni een wapenstilstand te bereiken voor vier weken. Een nieuwe oproep van de raad om die wapenstilstand te verlengen (7 juli) werd door Israël aanvaard, door de Arabieren verworpen. De toen opnieuw uitgebroken vijandelijkheden duurden tot juli 1949. Resultaat van de oorlog was dat Israël zich had kunnen handhaven en iets groter was geëindigd dan begonnen, Transjordanië had het gebied dat de nieuwe Palestijns-Arabische staat had moeten vormen grotendeels bezet en noemt zich sindsdien Jordanië. Jeruzalem kwam niet - zoals het verdelingsplan had voorzien - onder internationaal bestuur, doch werd verdeeld tussen Israël en Jordanië. Meer dan 1 miljoen vluchtelingen, uit Israël vertrokken na daartoe door de Arabische landen te zijn opgeroepen, verbleven aan de grenzen, op Egyptisch (Gaza-strook) en Jordaans gebied.

Hoe ontwikkelde het zich verder?

NA de wapenstilstand riep de Veiligheidsraad partijen op vredesonderhandelingen te beginnen, hetzij rechtstreeks, hetzij via het intermediair van de VN-verzoeningscommissie voor Palestina. De Arabische landen weigerden en hebben sindsdien geweigerd. Zij beschouwden zich nog in staat van oorlog met Israël. De Veiligheidsraad had een keer de gelegenheid zich over die staat van oorlog uit te spreken. Op een klacht van Israël dat de vrije vaart door het Suez-kanaal niet werd verleend, oordeelde de raad dat Egyptes verweer: er bestaat staat van oorlog tussen ons, niet opging. Dit land werd bevolen vrije doorvaart te verlenen, hetgeen echter niet geschiedde.

Toen de raad op 29 maart 1954 opnieuw Egypte tot de orde wilde roepen over de nog steeds bestaande weigering vrije doorvaart te verlenen aan Israëlische schepen, werd de resolutie van dit lichaam getroffen door een Sovjet-veto. In de Sovjet-Unie zowel als in Egypte waren inmiddels nieuwe mensen aan de leiding gekomen. De steun van het eerste land voor het laatste dateert ongeveer van die tijd. Aantekening ver-

dient dat de Sovjet-Unie het eerste land was geweest dat de nieuwe staat Israël in 1948 had erkend.

De Arabische staten en in het bijzonder het Palestijnse Bevrijdingsfront (leider Sjoekiri, opererend vanuit de Gaza-strook) zijn zowel door terreur (talloze, meest nachtelijke, aanvallen van gewapende infiltranten) als door een systematische haatcampagne via radio, TV en pers, hun nooit verheimelijkt doel: vernietiging van Israël blijven nastreven. Plaatjes van in het water drijvende Israël's onder het toezien oog van op de Israëlische landkaart staande Arabische soldaten met de bajonet op het geweer, zijn niet slechts één maal verspreid. Het 'in zee drijven' van de Israël's was de slogan van radio Caïro.

Israël is in deze tijd op zijn beurt diverse malen door de Veiligheidsraad wegens agressie veroordeeld. Het betrof steeds vergeldingsakties voor terreurdaden, welke dan uitgevoerd werden op Egyptisch, Jordaans of Syrisch gebied. Volgens de plaatselijke bevelhebber van de VN-troepen waren de aktes diverse malen volstrekt disproportioneel t.o.v. de voorafgegane terreurdaden. Alle pogingen het vluchtelingenprobleem op te lossen, hebben gefaald. De VN hebben hieraan veel tijd, moeite en vooral geld besteed. Israël weigerde hen toe te laten, uit vrees voor een vijfde colonne. De Arabische staten weigerden elke poging de vluchtelingen aan te passen in de landen waar zij verblijf hielden. Aan de plannen die de VN in dat verband opgesteld hadden, was Israël bereid financieel bij te dragen.

Suez-crisis

ZEGGEND dat het weer een vergeldingsactie betrof, viel Israël op 29 oktober 1956 Egypte binnen. Enkele dagen later mengden Frankrijk en Engeland zich in de strijd. Op voorstel van Amerika veroordeelde de Veiligheidsraad Israël en eiste de onmiddellijke terugtrekking der Israëlische troepen. Deze vond in feite eerst plaats nadat aan Israël, o.m. door Amerika, was toegezegd dat de Golf van Akaba vrij bevaren kon worden. VN-troepen werden gelegerd aan de toegang tot deze golf en in de strook van Gaza.

Nieuwste crisis

OP 17 mei 1967 maakte Nasser bekend dat mijnen waren gelegd in de Straat van Tiran, toegang tot de Golf van Akaba. Hij kondigde aan dat doorvaart naar Israël niet meer zou worden toegestaan en sommeerde de VN-troepen te vertrekken. Negen dagen later deelde hij voor radio Caïro mee dat het uur van afrekening met de vijand was aangebroken en dat Israël nu vernietigd zou worden. Te zelfder tijd gaf Sjoekiri een persconferentie waarin hij meedeelde dat een tweede Vietnam op het punt stond geopend te worden. Hij lichtte bovendien de journalisten in over de kampen waarin de Israël's zouden worden ondergebracht nadat hun land eenmaal veroverd zou zijn. Aantekening verdient dat Egypte politieke tegenstanders van het regime in concentratiekampen houdt. Bekend is dat b.v. het kamp bij Alexandrië onder leiding staat van een in Duitsland gezocht, voormalige SS-Hauptsturmbannführer.

Alle landen rond Israël mobiliseerden in die dagen. Egypte en Jordanië, tot voor kort aartsvijanden, sloten een defensieverdrag op 30 mei. Troepen van Sjoekiri en van Irak werden gelegerd in Jordanië, hetgeen door dat land maandenlang geweigerd was. Hoewel de Veiligheidsraad trachtte partijen van vijandelijkheden af te houden bleek iedere resolutie onmogelijk door toedoen van de Sovjet-gedelegeerde. Aannemelijk lijkt dat Israël op de 5e juni is begonnen. Markant op te merken dat de Veiligheidsraad daarna, juist op verlangen van de Sovjet-gedelegeerde, nacht en dag bijeenkwam en wel resoluties bleek te kunnen aannemen.

Rd.

DE VERHOUDING van Sigmund Freud tot de kunst, en vooral tot de literatuur, is tweeledig: hij heeft de weg gebaad tot een nieuwe vorm van analyse der kunstwerken, en hij heeft moderne auteurs geïnspireerd om karakters te scheppen met kenmerken, psychische verwondingen en complexen, welke hij heeft beschreven. Over de tweede relatie zullen wij hier slechts weinig zeggen. De authentieke letterkunde heeft, zowel voor als na Freud, instinctief of door degelijke observatie, veel onthuld betreffende 's mensen onbewuste, zonder dat de schrijvers op de hoogte waren van psychologische theorieën. En zij zullen ook in onze tijd niet slagen in het tot leven brengen van hun helden en heldinnen, indien deze niet worden geboren uit intuïtieve vermogens der schrijvers, of uit eigen of anderer directe ervaringen. Wie personages schept om een theorie toe te lichten is geen kunstenaar. Anderzijds hebben goede romanciers en dramaturgen van alle tijden ontzaglijk veel gelezen. Een bewonderenswaardig artiest, die tevens zijn werk grondig voorbereidde door uitvoerige studies, was bijvoorbeeld de Fransman Flaubert. En het is moeilijk te weten, in hoeverre Simon Vestdijk, Anna Blaman, Marnix Gijsen, Simone de Beauvoir, Alberto Moravia, Jean-Paul Sartre (om slechts enkele van de honderden te noemen, in wier werk men 'Freudiaanse' elementen aantreft) psychologische kennis hebben toegepast. Dat zij de invloed van Freud hebben ondergaan staat wel vast, en zeker heeft de Weense geleerde aldus zijn bijdrage geleverd tot de aard van onze moderne kunst. Doch daarop nader in te gaan zou ons dwingen, een of meer auteurs te bespreken, en dit is niet de bedoeling van deze korte bijdrage.

BEPERKEN wij ons tot de vraag, hoe Freud zelf zich verhiel tot het kunstwerk. Men weet dat hij o.a. door de studie van de hypnose, de hystérie en de dromen tot ontwikkeling kwam van zijn opvattingen over het onbewuste. In onze 'ziel' leven in het verborgene een groot aantal gevoelens, wensen en angst, gepaard aan voorstellingen, die wij hebben verdrongen. Deze verdringing is een gevolg van het feit, dat de zeden en gewoonten, de 'moraal' en soms ook de ethiek, ons verbieden een aantal driftmatige begeerten, beduchtheden en vormen van verzet tot uitdrukking te doen komen. Zij zijn in ons cultuurpatroon verboden. Liefde van de zoon tot de moeder of de zuster; haat jegens de vader, een afkeer die met de genegenheid voor hem worstelt; homoseksuele neigingen die de heteroseksuele afwisselen; pervertering van seksuele drift in machtswellust, van liefde tot sadisme; en zovele andere vormen van afkeer en binding beroeren het menselijke innerlijk, zonder dat zulks geoorloofd heet. Toch openbaren zich die afgekeurde tendenzen. Zij zijn slechts ten dele overwonnen door het 'Ueber-Ich', waarin de wetten der civilisatie zijn ingeprent. En zij worden onthuld op indirecte wijze, in symbolen. In onze dromen en verbeeldingen vervangen wij het voorwerp van onze ongeoorloofde belangstelling door iets anders, dat er veel op kan lijken, doch dat het object zelf tevens aan het oog poogt te onttrekken. Onbewust trachten wij ons zelf en anderen te bedriegen, om toch in geheimtaal te kunnen spreken over wat ons innerlijk zo diep en heftig beweegt. Een van de manieren, om toch te beleven wat ons wordt ontzegd is, personen der fantasie te doen ervaren, wat wij niet mogen genieten, omdat het immoreel wordt genoemd, en ons met zulke helden wezensgelijk te denken, ons daarmee te identificeren.

HET is begrijpelijk dat een der eerste 'uitwijk-mogelijkheden' wordt verschaft door de mythologie. Want de goden en godinnen, die als bovenmenselijk worden voorgesteld, hebben een vrijbrief en de macht om te realiseren, wat de mensen wel zouden wensen te doen, doch wat hun niet is geoorloofd of wat zij niet kun-

FREUD EN DE KUNST

nen. Het was Ludwig Feuerbach die deze opvatting – gesteund door wat reeds de Antieken hadden opgemerkt – ruim een eeuw geleden het duidelijkst heeft geformuleerd. Aan de goden is een mate van geweld, een veelsoortigheid van liefdesbetrekkingen, een straffeloosheid en onsterfelijkheid verzekerd, waarnaar de driftmatige stervelingen vergeefs hunkeren. De mythe nu kan overgaan tot kwasi-historische legende. En deze weer tot drama, tragedie en roman. Wij vertoeven hier in het rijk der 'helden', met wie de toeschouwers zich identificeren, wier driften zij mee-beleven. Soms komt er weliswaar een sociale explosie, waardoor de cultuur gedeeltelijk wordt terzijde gezet omdat de macht van collectiviteiten zulks veroorlooft, zoals in sommige gewelddadige omwentelingen en in oorlogen. Doch gewoonlijk vlucht de verdrongen drift in de verbeelding om het 'onbehagen in de cultuur' te manifesteren.

ONVERMIDDELIJK echter gaat hiermee ook een schuldgevoel samen. Zelfs in de fantasie wordt de overtreding gestraft. De legende van Oedipus, die onbewust zijn vader doodt en zijn moeder huwt, wordt een tragedie. Het gecompliceerde drama van Hamlet eindigt aldus, dat het toneel met lijken is overdekt. De (indirecte) incest van Phèdre wordt wreed gewroken. In zijn 'Totem en Taboe' (IV, 7) schrijft Freud: 'Waarom moet de held der tragedie lijden en wat betekent zijn 'tragische schuld'? Hij moet lijden, omdat hij ons andere Ik is. Doch ook, omdat hij ons leed, onze straf, op zich neemt,' zo leert ons Freud. De held moet schuld op zich nemen, om de mens daarvan te ontlasten. Wat is de oerschuld? De moord. De 'erfzonde' begint bij Kain, niet bij Adam. Doch wat in het Oude Testament broedermoord heet, dat is voor Freud de vadermoord. Aan deze veronderstelling hecht hij waarschijnlijk een te absolute waarde. Doch hij heeft het thema in zovele variaties ontdekt, dat men het zeker niet kan loochenen. Daar de vader echter zowel wordt vereerd als gehaat, moet zijn gewelddadige dood worden gewroken. De schuldige zoon, op zijn beurt vader geworden, kan zijn leven als zoenoffer geven. Er is in de mythologie en in het onbewuste een voortdurende verwisseling en vereenzelviging van de God-Vader en de God-Zoon. Maar hoe het zij: de goden en de helden nemen de schuld op zich, om ons daarvan te bevrijden.

WIJ HEBBEN gezien dat de hoofdpersonages van de mythe en van het toneel – goden of niet – 'bovenmenselijke mensen' zijn, zowel uitvoerders als slachtoffers van de zonde. Nie-

mand onzer is zonder schuld. Maar omdat wij ons zelf beminnen, hebben wij ook de helden lief. Anderzijds: omdat wij behoefte hebben aan zelfbestrafning, moeten wij lijden. Dat leed nemen de goden en helden van ons over. Leo Kaplan zegt het in zijn 'Zur Psychologie des Tragischen' (Imago, 1912) op deze paradoxale wijze: 'Niet omdat de held lijdt wordt hij ons lief, doch omgekeerd: omdat de held ons (beter gezegd, ons tweede Ik) lief is, moet hij lijden'. Het drama is een 'sociale droom', een collectieve verlossing in en door de verbeelding.

Freuds standpunt is voorts, dat de menselijke geest vol is van magische elementen. In de magie zijn goden, geesten en helden onze plaatsvervangers. Zij strijden en lijden, zij werken en zwoegen voor ons. De tovenaars roept allerlei krachten voor ons op. Deze 'almacht der gedachten' hervindt men in de kunst. 'In de kunst alleen komt het nog voor, dat een van wensen verteerde mens iets schept, dat gelijkwaardig is aan de bevrediging dier verlangens, en dat dit spelen – dank zij de artistieke illusie – gemoedswerkingen oproept als ware het iets reëls. Met recht spreekt men van de betovering der kunst en vergelijkt men de kunstenaar met een tovenaars. Maar deze vergelijking is wellicht belangrijker dan zij er aanspraak op maakt te zijn. De kunst, die beslist niet als 'de kunst om de kunst' is begonnen, stond oorspronkelijk in dienst van bedoelingen, die thans voor het grootste deel hebben opgehouden te gelden. En onder deze laten zich verscheidene magische oogmerken vermoeden. De ontevredenheid over deze wereld dwingt ons, van een andere te dromen.'

HET is geen wonder dat Freud een grote belangstelling had voor de kunst. Hij schreef over de zin van de Oedipus-legende, zoals men die weervindt in de antieke tragedie; over de Mozes van Michelangelo; over drama's van Shakespeare, Goethe en Ibsen; over Nietzsche; over het komische en de humor. Vele van zijn medewerkers en leerlingen hebben hem op dit pad gevolgd, zoals Sandor Ferenczi, Ernest Jones, Otto Rank, Leo Kaplan, Wilhelm Stekel. Het was immers duidelijk, dat in het toneelstuk, het gedicht en in de roman zich mag voltrekken, wat in het leven verboden is, en wat, indien het vóórkomt, officieel wordt veroordeeld. Enerzijds nemen in de kunst het naakt, de lijfelijke liefde, het overspel, het 'driehoeks-conflict' enz. een grote plaats in, zonder dat de personages als onsympathiek worden voorgesteld. Doch ook zonder dat zij er in slagen, ongestraft verboden lusten te genieten. Waarom dit zo is heeft Freud ons beter doen verstaan. Het merkwaardige feit, dat toeschouwers kunnen 'genieten van een treurspel' heeft hij trachten te verklaren: met de tragische figuur vereenzelvigen wij ons, omdat hij ondergaat, wat ook ons zou kunnen overkomen. Doch het is een bevrijdende gedachte, te kunnen constateren, dat wij worden gespaard voor wat even goed ons lot had kunnen zijn.

WIJ HEBBEN ook een andere uitwijkmogelijkheid: de onlustgevoelens af te leiden in de grap, het komische en de humor. Onze verdediging tegen wat in de realiteit ondraaglijk zou kunnen zijn is, terug te keren tot de staat van kinderlijkheid, van 'onschuld'; is het ontnemen van waarde en gewicht aan wat in de civilisatie der volwassenen zo verpletterend zwaar kan wegen. De lach is een wapen tegen de onderdrukking, ook wanneer deze komt van de zijde der cultuur en haar dwingende normen. Maar het meest is Freud toch getroffen geworden door de betekenis van het drama en de tragedie, door de hardnekkige pogingen van de mens, zich te troosten over zijn onlustgevoelens, zonder dat hij bij machte is te vluchten in het kinderlijke. Want aan Freuds realisme was een zeker pessimisme niet vreemd.

A. L. C.

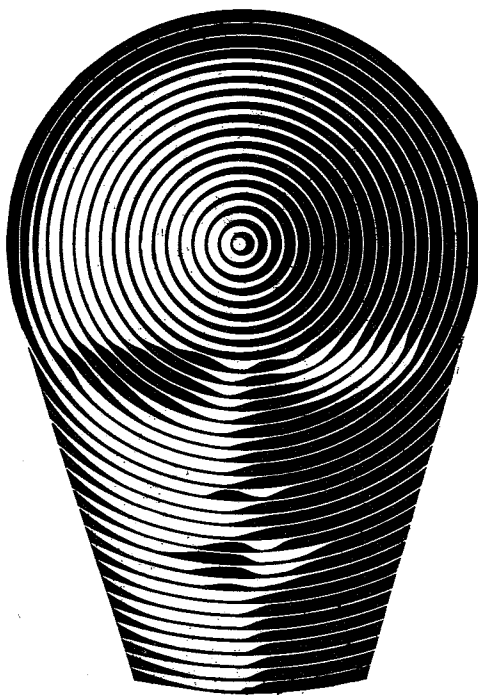
TWEE WERKELIJKHEDEN VAN DE MENS

...Er wordt gevraagd, hoe het komt, dat de ene mens bijzonder slecht, de andere daarentegen goed en rechtvaardig is? Is de -één een zuiver natuurlijk schepsel, dan moesten alle mensen dezelfde moraal bezitten, want wat voor Peter niet onmogelijk is, dat is ook voor Paul niet onmogelijk. Vanwaar dan het grote onderscheid tussen Nero en Titus? Nero was overeenkomstig zijn natuur wreed, zoals Titus volgens zijn natuur goed was. De mens is 'geen homogene schepping, hij is uit twee werkelijkheden samengesteld, uit een geestelijke en een lichamelijke, bijgevolg voelt hij en denkt hij. En waarom schenkt niet de natuur ieder mens uit dezelfde gronden en dezelfde overweging de wereld van de rede? Dat zou men slechts aan haar zelf kunnen vragen. Zij antwoordt, dat verschillen tot grotere volkomenheid behoren dan gelijkheid in alle dingen. Verder dat de zonde door de wet geschapen wordt. Was Nero onder de Hottentotten op de wereld gekomen, zou men dan zijn wreedheden kennen? Waarom is de ene mens driftig en opstandig, de andere koel en volzaam? Waarom is er water en vuur? Het ene blust, het andere brandt. Zij wijzen op tegenstellingen en behoren tot de volkomenheid der natuur. Zowel in het kleine als in het grote wordt de natuur door voortdurende strijd en worsteling in stand gehouden. De wreedheid komt evenzeer uit het gevoel voort als andere daden. Waarom zijn leeuwen en tijgers wreed, lam en duif zacht? Daarom, opdat men alle verschillen aan de tegenstellingen kent. Zonder tegenstellingen en verschillen zou de natuur ook niet schoner zijn, veeleer zou zij gebrekkig zijn. De vraag bestaat niet daarin, wat ge als zonde beoordeelt, doch waarin de volkomenheid der natuur bestaat. Wat zouden wij doen wanneer alle mannen en vrouwen dezelfde gestalte, dezelfde blik, dezelfde stem, hetzelfde verstand, dezelfde moraal zouden hebben op deze wereld? Tot het goede behoort het boze; en tot de verrukking behoort de verbittering, want wie geen verbittering vermag te gevoelen, zal zich ook nimmer verblijden. De natuur en de mens in haar zijn bijgevolg levend. Je vraagt, waarom er in de mens zoveel onredelijkheid is? Omdat hij redelijk is. Was hij een stom dier, dan zou je zijn onverstand niet zien. Elk ding schept zich zijn tegenstelling, zonder welk het niet kan bestaan. Waarom is er duisternis? Omdat er licht is: zou je de schaduw zonder zon, maan, sterren en vuur zien? Men kan zonder dwaasheid geen wijsheid, zonder onwetendheid geen wetenschap kennen. Spiegel der wijsheid is de dwaasheid, daarin ziet men haar waarde. Zo ook is er geen goede daad zonder een boze, evenzo geen gezondheid zonder ziekte, geen leven zonder dood, want zo is de gang der wereld, waarin de mens zo moet zijn, zoals hij is.' (György Bessenyei)

Bovenstaande beschouwing trof ik aan in het boeiende boek 'Ungarische Geisteswelt' (uitgave Bertelsmann Lesering, 1960). Dit boek evenals twee andere, getiteld 'Slavische Geisteswelt' opent ons een wereld van Oosteuropese wijsheid, die helaas in ons land, nog nauwelijks is geëxploreerd. De vragen, die Bessenyei stelt zijn vragen van alle mensen van alle tijden. Verschillende van zijn antwoorden mogen wellicht niet de onze zijn. Bessenyei is toch een belangrijke gesprekspartner, wiens beschouwingen waard zijn overwogen te worden. Bessenyei werd in 1747 in een protestants ge-

zin in Bercel in het gebied van de Theiss geboren. Hij verbleef aan het hof van Maria Theresia in Wenen en raakte daar onder de invloed van schrijvers van de Verlichting. Hij was een echte autodidact, die in Wenen Hongaarse werken schreef en hiermede bijdroeg tot het Hongaarse nationale besef. Aanvankelijk werd hij vooral door Voltaire beïnvloed maar later, na in ongenade geraakt te zijn, kwam hij meer in de ban van Rousseau. Hoewel geen origineel denker was Bessenyei een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Verlichting in Hongarije. Hij stierf in 1811.

P. KRUG

Dit menselijk hoofd, getekend door de Franse graficus Vasarely, heeft de UNESCO gekozen als symbool voor het 'internationaal cultureel jaar', dat in 1970 begint.

BETEKENIS VAN DE UNESCO

TERWIJL de Verenigde Naties een vrijwel dagelijks onderwerp in onze dagbladen zijn, verneemt men zeer weinig over de onderorganisaties zoals de Wereldgezondheidsorganisatie (W.H.O.), de Voedsel- en Landbouworganisatie (F.A.O.), de Internationale Arbeidsorganisatie (I.L.O.) en de Unesco. Ten onrechte! In een Frans tijdschrift gaf de directeur-generaal van de Unesco René Maheu onlangs een beeld van de activiteiten van de Unesco. Wij citeren:

De UNESCO ziet als nieuwe gedachte: de ethische roeping tot bewaring van de vrede door middel van versterking van de morele en intellectuele solidariteit der mensheid, en het Handvest van de UNESCO ziet dan ook opvoeding, wetenschap en cultuur als middelen tot het behoud van vrede en veiligheid. Begonnen met 30 lidstaten bij de oprichting in 1946, telt deze organisatie thans 122 leden, waarvan 113 zijn overgegaan tot het instellen van nationale commissies, die de UNESCO als raadgevend orgaan terzijde staan. De financiële middelen voor de periode 1967/68 bedragen ongeveer \$ 120 miljoen. Het programma bevat drie belangrijke doelstellingen:

1. de internationale samenwerking van specialisten, teneinde de vooruitgang van de wetenschap en de morele solidariteit van de universele intellectuele elite te bevorderen.
2. De culturele toenadering tussen de volkeren onderling dient het dubbele doel van het aan alle volkeren toegang verschaffen tot de culturele meesterwerken en het behoud van cultureel bezit. In 1954 regelde een internationale conventie de bescherming van cultuurobjecten ingeval van een gewapend conflict.
3. Het voornaamste werk is de ontwikkelingshulp, niet alleen in materieel maar ook in moreel opzicht, omdat schrijnend onrecht ongedaan moet worden gemaakt. De 14e Algemene Vergadering der VN heeft een drietal resoluties over ontwikkeling, vrede en bestrijding van kolonialisme en racisme aanvaard, die tezamen met het principe van de internationale culturele samenwerking het algemene perspectief van de UNESCO definiëren.

Tot zover René Maheu. Wij wijzen er nog op, dat de Unesco dit jaar de nodige aandacht wijdt aan de Verklaring van de Rechten van de Mens, twintig jaar geleden tot stand gekomen. Nadere inlichtingen over het Unescowerk bij Unesco-Nederland, Oranje Nassaulaan 5 Amsterdam.

P. KRUG

TWEEDE HUWELIJK IN R.K. KERK

HET is bekend: prof. dr. E. Schillebeeckx gaat de moeilijkheden niet uit de weg. Tijdens de jongste vergadering van de theologische sectie van het Thijm-genootschap heeft hij frisse taal gesproken over 'Echtscheiding en tweede huwelijk in de rooms-katholieke kerk', zoals het thema van de bijeenkomst luidde. Volgen we het verslag van de Volkskrant (29/9):

KAN een werkelijk huwelijk na ontwrichting door een nieuw huwelijk worden gevolgd? Prof. Schillebeeckx stelde het zo: 'Een tijd na de ontwrichting wordt een der partijen geconfronteerd met een zeer concrete nieuwe mogelijkheid. De christelijke betekenis van de onverbreekbaarheid van het huwelijk kan niet hierin bestaan dat alleen hertrouwen onmogelijk is geworden, tenzij de onverbreekbaarheid voor het eerste huwelijk (dat volkomen stuk is) geen enkele positieve inhoud meer heeft.' 'Hier kunnen we,' aldus prof. Schillebeeckx, 'slechts een beroep doen op de fijngevoeligheid (in de oosterse theologie 'oikonomia') van een kerk die het ideaal niet wil aantasten, maar ook weet dat wij - zoals Paulus in verband met het huwelijk zegt - geroepen zijn tot vrede.' De praktijk van alle andere christelijke kerken is ook voor katholieken een theologische 'vindplaats' van perspectieven die men niet mag laten liggen, aldus prof. Schillebeeckx. Als de radicale mislukking, met of zonder schuld, een feit is, zal de kerk de menselijke gebrokenheid moeten erkennen en in haar besef van 'fijngevoeligheid' aan hen die willen hertrouwen geen juridisch 'dat kunnen wij niet toestaan' in de weg mogen leggen. Het is hun beslissing, zo bevestigde prof. Schillebeeckx.

OF dit huwelijk dan liturgisch bevestigd zal worden en dus volgens het geldend kerkelijk recht zal worden gesloten, vindt hij een vraag die in gesprek met andere christelijke kerken dient te worden opgelost. Als zijn persoonlijke mening gaf hij dat er eventueel een aparte liturgie zou moeten zijn, niet om de huwenden met hun neus op de voorafgaande mislukking te duwen, maar om duidelijk te maken dat God de mens ook in zijn gebroken situatie niet in de steek laat en 'christen-zijn onderweg' mogelijk blijft.

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

GEEN DUBBELE TAAK

IN mijn familie heb ik van dichtbij twee echtscheidingen meegemaakt en als bestuurslid van diverse verenigingen ook veel waargenomen speciaal wat het lot van gescheiden vrouwen en hun kinderen betreft. Die kinderen zijn natuurlijk ook van de vaders, maar zij worden in de regel door de moeders verder verzorgd en opgevoed.

Dat zij volgens de gedachtengang van professor Ankum geacht worden een dubbele taak te kunnen vervullen, namelijk die van huishoudster en opvoedster naast een op fabriek of kantoor, is zeer vleidend voor deze vrouwen maar pleit niet voor de professor omdat hij daarmee m.i. iets onmogelijks verwacht. Waarom steekt de professor niet zijn licht op bij mensen uit de praktijk – in dit geval gescheiden vrouwen met kinderen, die niet over enig kapitaal beschikken en moeten leven van alimentatie en/of eigen arbeid?

Mijn bloed kookt als ik denk aan de levens van vele vrouwen en kinderen die door 'man en vader' werden verlaten, meestal voor een jongere vrouw. Man en vrouw dragen toch dezelfde verantwoordelijkheid voor de kinderen! Dit houdt m.i. in dat aan de moeder de middelen moeten worden verstrekt om een goed thuis te bereiden waar een behoorlijke opvoeding mogelijk is. Als zij overdag uit huis moet om te verdienen, dan verlaagt men haar tot een lastdier, zo zwaar belast als in de middeleeuwen de armste huismoeder.

IK ben een bejaarde vrouw, weduwe na een 40-jarig huwelijk. Dit deel ik u mede opdat u weet dat geen persoonlijke rancune een rol speelt in mijn verontwaardiging.

G. KARSTEN-EELKEMA, Haarlem

BOETE BETER DAN CEL?

HET zij mij vergund om enkele opmerkingen te maken naar aanleiding van het artikel 'Boete vaak beter dan vrijheidsstraf' (M. & W. 17 en 18):

- 1) Alleen lichte vergrijpen zijn met boeteoplegging te vereffenen. Zodra een tekort aan sociaal gevoel en verantwoordelijkheidsbesef aanwezig is, heeft een boete van een zeker bedrag geen enkel nut. Integendeel zou dit kunnen aansporen tot een eerder heroptreden.
- 2) Voor de 'vereffening' met 'zwaardere' gevallen ontbreken ons de juiste middelen. Tenminste als we bescherming van de samenleving *minstens* even urgent achten als een eventueel genezende behandeling van de delinquent. Gevangenisstraf helpt niet, opsluiting en 'behandeling' in een kliniek is zo mogelijk nog erger (beide systemen maken de mensen eerder rancuneus dan berouwvol), zodat vastgesteld moet worden dat wij nog veel te weinig weten van eventuele mogelijkheden tot behandeling van deze gevallen.
- 3) Zolang wij bescherming van de samenleving primair stellen (en dat blijf ik onder alle omstandigheden doen) dan kunnen we slechts vaststellen dat alleen verwijdering uit de samenleving tot resultaat leidt. Wat helaas in erg veel gevallen tot levenslange verwijdering zal moeten leiden. Ondanks alle gevoel van medemenselijkheid, ook ten opzichte van de delinquent, moet toch de geestelijk gezonde samenleving worden beschermd. Waarbij dan natuurlijk van harte is te hopen dat deskundigen en onderzoek-

kers er spoedig in zullen slagen een wél doeltreffende behandeling te vinden. Misschien dat ooit nog eens hersen-transplantatie de aangewezen weg zal blijken.

P. BLAUW, Witteveen

TEGEN VERZUILING

IK ontving de circulaire over de nieuwe stichting HIVOS met de slotvraag: Doet u ook mee? Mijn antwoord kan kort zijn: neen. En voor de toelichting hiervan heb ik ook niet veel woorden nodig.

Ik vind het eenvoudig ergerlijk, dat in de hele circulaire de NOVIB niet is genoemd. Deze bestaat al sinds 1956 – van het begin af heb ik daaraan meegedaan – en een uiteenzetting van wat die organisatie is, zou m.i. tegelijk een overbodigverklaring hebben ingehouden van de nieuwe stichting.

In humanistische publicaties kan men nog al eens verwensingen tegen het 'verzuilen' aantreffen.

Welnu, de NOVIB is neutraal in levensbeschouwelijke zin. Voor de hulp aan onderontwikkelde landen hebben wij dan ook naast de 'christelijke' geen aparte humanistische organisatie nodig. Wat trouwens het effect van geestelijke propaganda bij een volk in nood en ellende te betekenen heeft, kan men lezen in de correspondentie over India van F. van Mastrigt in H.V.V. van 27 mei j.l.

En nu ik het toch over dit thema heb: ik heb ook mijn geringe steun aan het Humanistisch Thuisfront gestaakt. Ik heb van den beginne te dien aanzien twijfel gehad. En ik ben nog niet overtuigd, dat voor het werk onder de soldaten een aparte organisatie onder kolonelscommando nodig is. Ik heb er geen enkel bezwaar tegen, dat 'ongelovige' militairen met anderen eens een spelletje spelen op een 'christelijk' biljart. Het zou voor beide partijen nog wel eens heilzaam kunnen zijn. En de verspreiding van humanistische opvattingen in de krijgsmacht zou toch ook rechtstreeks door het Humanistisch Verbond kunnen gebeuren.

Na 29 mei las ik intussen ook in Mens en Wereld het artikel van SO over ons kongres van 1969. Daarin wordt o.a. verwezen naar het oordeel van Roethof over de NOVIB, dat disqualificerend is. Zonder nadere toelichting vind ik zulks onbehoorlijk. Als het HIVOS het met dit soort rechtvaardigingspropaganda probeert, zie ik zelfs nog aankomen, dat prof. Tinbergen zijn bereidheid tot adviseren intrekt.

H. W. KROP

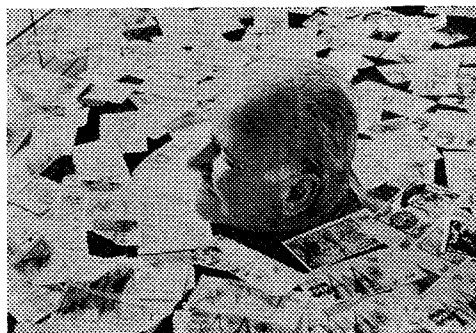
ONZE BEWOGENHEID I

HET is uw goed recht te pleiten voor een rationele bewogenheid. Natuurlijk worden er dan voorbeelden gebruikt en dan maar het liefst midden in de roos: het Midden-Oosten. U schrijft: 'Het gaat immers in wezen niet om het bestaansrecht van joden, maar om het bestaansrecht van een joodse staat'. Dit argument wordt steeds weer gebruikt. Er zijn genoeg feiten die dit logenstraffen, maar dan kijkt men weer door een zionistische of een sentimenteel bewogen bril.

IN 1936 verscheen bij W. P. van Stockum en Zoon, Den Haag, een boek van Ria Slekow, ge-

titeld: 'Flammen in Palästina'. Deze schrijfster was arisch en bezat de Duitse nationaliteit en was van alle joodse smetten vrij. Zij constateerde echter een enorme Arabische haat tegen de joden. Merkwaardig zo'n 12 jaren, voordat de joodse staat werd uitgeroepen. Merkwaardig, dat deze Arabieren in 1936 zo'n bewondering en liefde hadden voor Hitler. Merkwaardig, dat Hitler geen joodse staat in de gasovens stopte. Merkwaardig, dat een artikel van een hoofdredacteur van 'Mens en Wereld' het zo goed weet.

M. COHEN, Deventer

ONZE BEWOGENHEID II

IK ben geen geschiedkundige, ook geen professor, zelfs geen Drs., maar ik weet wel dat in de loop der eeuwen miljoenen joden zijn vermoord. Voor het gemak beginnen we maar bij de kruistochten; we kennen de pogroms in Oost-Europa; (we kennen ze natuurlijk *niet*, we beseffen natuurlijk helemaal niet hoe bestiaal dit was; we hebben er alleen maar over horen spreken); en we hebben ook de 2e wereldoorlog gehad waarbij 6.000.000 joden (misschien waren het maar 5.500.000) zijn vergast; in een beschaafde wereld, door een hoog ontwikkeld cultuurvolk. We zijn allemaal wel zo beleefd en vriendelijk om dit 'erg' te vinden. Dank u wel.

Ik ben nooit zionist geweest. Ik was wat men noemt vooruitstrevend, voor sociale rechtvaardigheid, tegen rassendiscriminatie, tegen elke rassendiscriminatie, en niet uit opportunisme, maar uit overtuiging. Ik heb dus ook begrip voor het probleem van de positie der Palestijnse vluchtelingen. Misschien beter en meer dan de rijke Arabieren.

Maar na deze oorlog, na alle pogroms, na de miljoenenvoudige moord op joden, alleen maar omdat ze jood zijn, vind ik, dat Israël moet blijven bestaan, binnen veilige grenzen. Ik geloof echter dat men jood moet zijn om dat in zijn volle omvang aan te voelen.

MAAR het gaat toch om de Palestijnse vluchtelingen, schrijft u. Het gaat *óók* om de Palestijnse vluchtelingen.

Een probleem dat hun leiders bewust hebben laten voortwoekeren uit politieke winzucht. Ze hebben het bewust *niet* opgelost (ze hadden dat wel gekund) om de haat tegen Israël te cultiveren.

Het lijkt mij beter, dat u, inplaats van een labiele sympathie voor Israël te ondergraven, vanwege het genuanceerde denken, ook eens aandacht schenkt aan de agressieve en extreem nationalistische propaganda van de Arabische leiders.

Tenslotte nog dit. Anti-zionisme en anti-semietisme zijn niet hetzelfde. Dat weet ik zeer goed. Van het een naar het ander is echter, in een wereld waar latent anti-semietisme aanwezig is, slechts een stap. Vandaag spelen met het begrip anti-zionisme lijkt mij een hachelijke onderneming. Maar ook daarvoor moet je blijkbaar jood zijn om dat aan te voelen.

LOUIS SOESTER, Amsterdam

Waarom ik geen christen ben
door Bertrand Russell

Het boek bevat een zorgvuldige selectie uit de rijke hoeveelheid essays, die Russell sinds zijn eerste publicatie heeft geschreven. Russell stelt in zijn geschriften de plaats van de mens in het universum aan de orde. Hij doet dit op een ironische en sprankelende wijze en bedient zich daarbij van het proza, waarom hij mede zo befaamd is geworden.
vertaling: Paul Edwards
268 blz. f 14,50

Geschiedenis van het Humanisme in Nederland
door dr. A. L. Constandse

'een boeiende geschiedenis van een belangwekkende stroming die veel grote Nederlanders heeft voortgebracht.'
190 blz. f 8,90

De mens zonder alternatief
door Leszek Kolakowski

In Polen en ver daarbuiten is Kolakowski bekend geworden door zijn anti-dogmatische wijze van denken. Deze nieuwe marxistische denktrant maakt Kolakowski tot een interessante, maar ook scherpzinnige gesprekspartner voor niet-marxisten.
260 blz. f 18,90

Religie zonder openbaring
door Julian Huxley

De schrijver eindigt met:
'Ik geloof in transhumanisme'; als er maar eerst voldoende mensen zijn die dit naar waarheid kunnen zeggen, dan zal de mensheid op de drempel staan van een nieuwe bestaansvorm, net zo verschillend van de onze als de onze is van die van de Pekingmens. En dan zal de mensheid eindelijk bewust haar ware roeping vervullen.
Dit boek behoeft naar onze mening geen verdere aanbeveling. Het is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond.
208 blz. f 9,50

Essays van een Humanist
door Julian Huxley

Nu in Nederlandse vertaling.
Enige opstellen van deze bekende auteur, die hiermede een eigen bijdrage aan de humanistische gedachtenwereld levert.
263 blz. f 14,90

Pico della Mirandola
door dr. J. Hemelrijk

Een vertaling van de beroemde rede over de Menselijke Waardigheid.
Deze prachtige uitgave mag in geen enkele humanistische bibliotheek ontbreken.
56 blz. f 6,90

De heïnelsleutel
door Leszek Kolakowski

In het eerste deel becommentarieert Kolakowski episodes uit het Oude Testament. In het tweede deel van deze bundel worden dertien fabels verteld, die volkomen absurd lijken. Maar juist in die absurditeit wordt het groteske van het menselijke leven aangetoond.
161 blz. f 10,90

Kennis van Goed en Kwaad
door dr. Libbe van der Wal

'de schrijver richt zich tot de ontwikkelde lezer, van wie hij geen filosofische geschooldheid eist. Hij vermijdt het vaak hinderlijke vakjargon. Zijn betoog is glashelder, zijn wijze van schrijven levendig en boeiend.'
270 blz. f 7,90

Rede en Religie in het humanisme
Een serie opstellen van:

J. P. van Praag, H. J. Blackham, T. T. ten Have, Albert Daan, Libbe van der Wal, H. Bongers, H. Redeker, D. H. Prins, M. A. Romers, P. Schut, G. M. Sterrman, Kwee Swan Liat.
248 blz. f 9,90

U kunt deze uitgaven uitsluitend bestellen door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 58 t.n.v. de Humanistische Pers, Utrecht.

ANNONCES

Weduwe, 59 jr., gezond, slank, goede alg. ontw., fin. onafh. wonende in O. des lands, even buiten grote stad, zoekt kennism. met dito heer, lang figuur. Br. onder no 26 adm. Mens en Wereld.

Abonneer u op **Het Woord van de Week.** f 8,50 per jaar. Bevat o.a. de teksten van de radiolezingen. Giro 58 t.n.v. 'De Humanistische Pers'.

INDEX-CIJFERS

van de kosten van het levensonderhoud voor gezinnen van hoofd- en handarbeiders (exclusief sociale lasten) volgens opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1958	117	
1959	118	stijging 0,85 %
1960	121	„ 2,54 %
1961	123	„ 1,65 %
1962	127	„ 3,25 %
1963	132	„ 3,94 %
1964	140	„ 6,06 %
1965	147	„ 5,00 %
1966	156	„ 6,12 %
1967	161	„ 3,21 %
1968	167	„ 3,73 %
1969	?	

Omdat „Aurora” het kapitaal van alle op Index-Benaderingsvoorwaarden gesloten verzekeringen met de bovengenoemde percentages heeft verhoogd, hebben de verzekerde bedragen hun koopkracht behouden.

Hoe gaat dit verder?

In de brochure „Index-Benadering, Hoe en Waarom” wordt verteld op welke wijze „Aurora” haar verzekerden een zoveel mogelijk waardevaste levensverzekering biedt.

N.V. LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

Aurora

Nachtwachttlaan 20, Postbus 9200 Amsterdam - Telefoon 78 33 55

De Humanistische Stichting Socrates belegt op zondag 16 november a.s. in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort een algemene najaarskonferentie over

VERVREEMDING DOOR EXPERIMENT IN DE KUNST

(in het bijzonder betreffende de moderne muziek)

Dit onderwerp zal worden ingeleid door:

De musikologe mevrouw drs. M. Marcenaro-Huygens en de komponist Jan Wisse.

De konferentie zal worden geleid door prof. dr. W. van Dooren.

De kosten van deelname bedragen f 4,- p.p. (reduktie voor kontribuanten/donateurs en studenten).

De lunch kan worden gebruikt voor f 4,75 p.p.
Inlichtingen worden gaarne verstrekt door het sekretariaat van de Stichting, Oudegracht 152 (postbus 114) Utrecht, tel. 030-24641.